

PROJEKT

UCHWAŁA NR / / 2016

RADY POWIATU SŁUPSKIEGO

z dnia 2016 r.

OPINIA
Mellwocia
..... pod wzglę-
dem formalno-prawnym nie budzi
zastrzeżeń.
Słupsk, dnia 13.10.2016 r.
Marcin Papiński
Rada Prawny

**w sprawie zawarcia porozumienia w sprawie powiększenia Słowińskiego
Rezerwatu Biosfery**

Na podstawie art. 4 ust.1 pkt 13 oraz art. 12 pkt 4 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o
samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2016 r., poz. 814 ze zm.)

uchwała się, co następuje

§ 1. Wyraża się zgodę na zawarcie przez Powiat Słupski Porozumienia z pozostałymi
interesariuszami, w celu powiększenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery.

§ 2. Upoważnia się Zarząd Powiatu Słupskiego do zawarcia Porozumienia
określonego w § 1 i do dokonywania w nim zmian

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Słupskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

U z a s a d n i e

do projektu uchwały Rady Powiatu Słupskiego w sprawie zawarcia porozumienia w sprawie powiększenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery

W 1971 r. UNESCO zainicjowało Międzynarodowy Program „Człowiek i Biosfera” (MAB), którego najważniejszą część stanowi Światowa Sieć Rezerwatów Biosfery.

W 1977 roku Słowiński Park Narodowy uznany został przez UNESCO za element Światowej Sieci Rezerwatów Biosfery i wpisany na listę jako Słowiński Rezerwat Biosfery. Obecnie jego obszar pokrywa się z granicami SPN i jego otuliną.

Przez ponad 40 lat ewolucji, zarówno idea, jak i zadania stawiane rezerwatom biosfery uległy znaczącym zmianom. Pierwotnie obszary te miały służyć ochronie cennych zasobów przyrodniczych i prowadzeniu badań naukowych. Obecnie przy zachowaniu tych funkcji (konserwatorskiej i badawczej) duży nacisk kładzie się na rozwój socjalno-kulturalny, zrównoważony rozwój gospodarczy i jego promocję. Rezerwat biosfery nie ma być jedynie „statusem”, tylko ma tworzyć swoisty obszar funkcjonalny, który w sposób modelowy ma demonstrować harmonię pomiędzy rozwojem naukowym, społecznym, kulturowym, gospodarczym i potrzebą zachowania obszarów cennych przyrodniczo, co określane jest mianem zrównoważonego rozwoju. Prościej ujmując, szala uwagi Programu „Człowiek i Biosfera” przechyliła się w stronę „człowieka” i jego roli w rezerwacie biosfery.

Obecnie każdy rezerwat biosfery ma do spełnienia trzy podstawowe funkcje, określone w Statucie Ramowym zatwierdzonym przez Konferencję Generalną MAB:

- 1) funkcja ochronna – polega na przyczynianiu się do ochrony krajobrazów, ekosystemów, zróżnicowania gatunkowego i genetycznego;
- 2) funkcja rozwojowa – realizowana jest poprzez sprzyjanie formom rozwoju gospodarczego i ludzkiego, które uznać można za społeczno-kulturalne i ekologicznie zrównoważone;
- 3) funkcja wspierania logistycznego – realizowana poprzez promocję rezerwatu i wytwarzanych w nim produktów lokalnych, edukację ekologiczną, a także szkolenia, badania i monitoring w odniesieniu do lokalnych, regionalnych, narodowych i globalnych zagadnień, związanych z ochroną przyrody i zrównoważonym rozwojem.

Niezmiennie, rezerwat biosfery nie stanowi nowej formy ochrony przyrody, ale zawiera w sobie już istniejące, prawnie wyznaczone obszary chronione. Nie wiąże się z żadnymi nowymi formami ograniczenia w użytkowaniu gruntów, oprócz już powszechnie obowiązującymi.

W związku z opisanymi powyżej, nowymi uwarunkowaniami organizacyjnymi, Słowiński Rezerwat Biosfery został uznany przez Międzynarodową Radę Koordynacyjną MAB, jako rezerwat niespełniający kryteriów Statutu Ramowego. Rada uznała, że funkcja ochronna jest spełniana w stopniu bardzo dobrym, jednak funkcja rozwojowa i wspierania logistycznego

jest bardzo słaba, brak zaangażowania społeczności lokalnych w organizacji i funkcjonowaniu rezerwatu biosfery. Rada wezwała do poprawy istniejącej sytuacji.

W przypadku niespełnienia przez rezerwat biosfery statutowych funkcji i braku wdrożenia działań naprawczych, istnieje realne ryzyko skreślenia go z listy obszarów i wykluczenia ze Światowej Sieci.

Skreślenie Słowińskiego Rezerwatu Biosfery z listy Światowej Sieci będzie skutkowało utratą prestiżu, jaki daje ciesząca się ogromnym zaufaniem marka UNESCO oraz znaczącym uszczerbkiem na reputacji lokalnej, regionalnej, krajowej i międzynarodowej.

Słowiński Park Narodowy, jako jednostka koordynująca Słowińskim Rezerwatem Biosfery, podjął działania w celu poprawy funkcjonowania rezerwatu i uzyskania pozytywnej rekomendacji. Spełnienie obecnie obowiązujących kryteriów będzie możliwe w sytuacji, gdy obszar Rezerwatu Biosfery zostanie powiększony, gdyż sam Słowiński Park Narodowy nie może samodzielnie tworzyć rezerwatu biosfery, a ma być jedną z jego części składowych (jednym z interesariuszy)

Przeprowadzenie koniecznych reform, dla ocalenia Słowińskiego rezerwatu Biosfery nie jest możliwe bez akceptacji, zaangażowania i poparcia lokalnych władz i społeczności, ośrodków naukowych oraz innych podmiotów, również na szczeblu regionalnym.

Słowiński Rezerwat Biosfery współtworzą przede wszystkim obszary gmin Smołdzino, Ustka, Główny, Łeba oraz Wiczo i żyjące na tych obszarach społeczności lokalne, dlatego należy traktować go jako dobro wspólne i platformę współpracy pomiędzy poszczególnymi interesariuszami rezerwatu.

Zawarcie przez Powiat Słupski z innym interesariuszami porozumienia w sprawie powiększenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery jest w pełni uzasadnione

NACZELNIK WYDZIAŁU
ŚRODOWISKA I ROLNICTWA

Eugenia Bereszyńska

PROJEKT
POROZUMIENIE
w sprawie powiększenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery

- I. Podpisane dniar. w Smołdzinie,
pomiędzy interesariuszami Słowińskiego Rezerwatu Biosfery:
1. Słowińskim Parkiem Narodowym, reprezentowanym przez Dyrektora Słowińskiego Parku Narodowego;
 2. Gminą Smołdzino, reprezentowaną przez Wójta Gminy Smołdzino;
 3. Gminą Ustka, reprezentowaną przez Wójta Gminy Ustka;
 4. Gminą Główny, reprezentowaną przez Wójta Gminy Główny;
 5. Gminą Wicko, reprezentowaną przez Wójta Gminy Wicko;
 6. Gminą Miejską Łeba, reprezentowaną przez Burmistrza Miasta Łeba;
 7. Miastem Ustka, reprezentowanym przez Burmistrza Miasta Ustka,
 8. Starostwem Powiatowym w Lęborku, reprezentowanym przez Starostę Powiatu Lęborskiego;
 9. Starostwem Powiatowym w Słupsku, reprezentowanym przez Starostę Powiatu Słupskiego;
 10. Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, reprezentowanym przez Marszałka Województwa Pomorskiego;
 11. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, reprezentowanym przez Dyrektora MPŚ
 12. Stowarzyszeniem Rozwoju Turystyki Wiejskiej „Słowiniec”, reprezentowanym przez Prezes Stowarzyszenia;
 13. Stowarzyszeniem „Na Rzecz Ochrony Wybrzeża”, reprezentowanym przez Prezesa Stowarzyszenia;
 14. Stowarzyszeniem „Klub Przyrodników”, reprezentowanym przez Prezesa Stowarzyszenia;
 15. Stowarzyszeniem „Słowińska Grupa Rybacka”, reprezentowaną przez Dyrektora Biura SRG;
 16. Fundacją WWF Polska, reprezentowaną przez Prezesa Fundacji
 17. Stacją Morską Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego im. prof. Krzysztofa Skóry, reprezentowaną przez Kierownika Stacji Morskiej
 18. Urzędem Morskim w Słupsku, reprezentowanym przez Dyrektora UM w Słupsku;
 19. Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska w Gdańsku, reprezentowaną przez Dyrektora RDOŚ w Gdańsku;
 20. Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe reprezentowanym przez:
 - 20.1. Regionalnego Dyrektora Lasów Państwowych w Gdańsku;
 - 20.2. Regionalnego Dyrektora Lasów Państwowych w Szczecinku;
 21. Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Pomorskiego w Gdańsku, reprezentowanym przez Dyrektora ZMiUWWP w Gdańsku;
 22. Regionalnym Zarządem Gospodarki Wodnej w Gdańsku, reprezentowanym przez Dyrektora RZGW w Gdańsku;
 23. Ministerstwem Środowiska, reprezentowanym przez, Głównego Konserwatora Przyrody;
 24. Polskim Komitetem ds. UNESCO MAB, reprezentowanym przez Przewodniczącego Komitetu
 25.
 26.

II. Mając na uwadze:

- a) zalecenia Międzynarodowej Rady Koordynacyjnej UNESCO MAB, ujęte w Final Report zatwierdzonym podczas IV Kongresu Rezerwatów Biosfery w Limie;
- b) postanowienia Exite Strategii zatwierdzonej w 2013 roku w Paryżu, niosącej realne ryzyko wyłączenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery z Światowej Sieci Rezerwatów Biosfery;
- c) zapisy Statutu Ramowego zatwierdzonego w 1995 roku w myśl, których Słowiński RB nie spełnia określonych funkcji.
- d) szanse i korzyści dla społeczności lokalnych, jakie płyną z współpracy i uczestnictwa w prowadzonym przez UNESCO Programie „Człowiek i Biosfera”;
- e) zapisy dotyczące zrównoważonego rozwoju zawarte w strategiach rozwoju gmin: Smołdzino, Ustka, Główny, Wicko, Łeba, powiatów lęborskiego i słupskiego oraz województwa pomorskiego i innych dokumentach planistycznych.
- f) korzyści płynące ze współpracy w ramach Słowińskiego RB, dające szansę na poprawę jakości życia lokalnej społeczności.

POROZUMIENIE w sprawie powiększenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery

III. Interesariusze Słowińskiego Rezerwatu Biosfery, jako strony niniejszego Porozumienia, orzekają wspólnie że:

1. Wyrażają wolę powiększenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery o obszary gmin: Ustka Główny, Wiczków oraz o Miasto Ustka i obszary morskie.
2. Wyrażają zgodę na reorganizację strefową Słowińskiego Rezerwatu Biosfery.
3. Wyrażają wolę współpracy, pomiędzy wymienionymi powyżej interesariuszami Rezerwatu.
4. Zobowiązują się do podjęcia niezbędnych działań w celu zacieśnienia współpracy w oparciu o partnerstwo wynikające z niniejszego Porozumienia poprzez:
 - 1) zapewnienie zintegrowanego zarządzania Słowińskim RB, dzięki uczestnictwu w Komitecie Sterującym Słowińskim Rezerwatem Biosfery oraz opracowaniu planu jego zarządzania;
 - 2) przekazanie danych, niezbędnych do wypełnienia formularza renowacyjnego oraz formularza przeglądu okresowego;
 - 3) aktywne uczestnictwo oraz wspieranie działań promocyjnych i edukacyjnych prowadzonych w ramach Słowińskiego Rezerwatu Biosfery
5. Zobowiązują się do podjęcia działań oraz wszelkich starań dla osiągnięcia celów określonych tym Porozumieniem.

Niniejsze Porozumienie zostało sporządzone w jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

POROZUMIENIE
w sprawie powiększenia Słowińskiego Rezerwatu Biosfery

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

UNESCO MAB PROGRAM „CZŁOWIEK I BIOSFERA I JEGO EWOLUCJA

POCZĄTKI

- ▶ Koniec lat 60-tych ubiegłego wieku - wzrost zainteresowania problematyką zagrożenia środowiska w ujęciu globalnym;
- ▶ 1969 Raport Sekretarza Generalnego ONZ U'Thanta - problematyka ochrony środowiska jednym z najważniejszych zagadnień na arenie międzynarodowej;
- ▶ 1970 Konferencja Generalna UNESCO uchwala rezolucję w sprawie uruchomienia „The Man and the Biosphere Programme” (MAB);
- ▶ 1971 I sesja Międzynarodowej Rady Koordynacyjnej (ICC) i pojawienie się koncepcji rezerwatów biosfery;
- ▶ W Polce w już w 1970r. powołano Komitet Naukowy „Człowiek i Środowisko” przy Prezydium PAN, w ramach którego powstał zespół ds. współpracy z programem UNESCO MAB

POCZĄTKI cd.

Wg pierwotnej koncepcji rezerваты biosfery miały spełniać określone zadania:

- ▶ Chronić dla obecnych i przyszłych pokoleń różnorodność i integralność zespołów roślinnych i zwierzęcych w ich naturalnych ekosystemach oraz zabezpieczyć różnorodność gatunkową zapewniającą ciągłość ewolucji;
- ▶ Stanowić obszary badań z ekologii i nauk o środowisku;
- ▶ Zapewnić warunki do prowadzenia edukacji

Nacisk na kwestie ochrony przyrody i badań naukowych a także prestiż płynący z międzynarodowego statusu rezerwatu biosfery sprawiły, że za rezerваты biosfery uznawano istniejące duże parki narodowe i rezerваты przyrody.

Na pierwszej liście rezerwatów biosfery znalazły się 4 polskie obszary - parki narodowe: Babiogórski, Białowiecki i Słowiński oraz rezerwat Jezioro Łuknajno

- ▶ wpisanie na listę nie wnosilo istotnych zmian w organizacji i funkcjonowaniu danego parku narodowego czy rezerwatu; było z reguły traktowane, jako rodzaj międzynarodowego wyróżnienia (co obnażyło pierwsze problemy w funkcjonowaniu rezerwatów biosfery)

PIERWASZE ZMIANY

- ▶ 1980 Światowa Strategia Ochrony Przyrody - pierwsze zmiany paradygmatu ochrony przyrody - wzrost uznania dla koncepcji zrównoważonego rozwoju
- ▶ 1983, Mińsk, I Światowy Kongres Rezerwatów Biosfery - dyskusja o problemach rezerwatów biosfery
- ▶ 1985-95 Plan Działania dla Rezerwatów Biosfery - „Ludzie powinni być traktowani jako część rezerwatu biosfery. Stanowią oni istotny składnik krajobrazu a ich działania są kluczowe dla jego długoterminowej ochrony i odpowiedniego użytkowania”
- ▶ Utrzymane zostały priorytetowe funkcje ochronna, badawcza i monitoringowa z zaznaczeniem, że prawidłowo funkcjonujący rezerwat biosfery w sposób modelowy winien łączyć ochronę z rozwojem.

KOLEJNE OKOLICZNOŚCI

- ▶ 1987 Raport Brundland „Nasza Wspólna przyszłość”, przygotowany na zlecenie ONZ przez Światową Komisję ds. Środowiska i Rozwoju - postulaty zachowania różnorodności biologicznej Ziemi
- ▶ 1990 Powołano Międzynarodowy Komitet Doradczy ds. UNESCO MAB, jako wsparcie techniczne i merytoryczne dla ICC
- ▶ 1992 Szczyt Ziemi w Rio de Janeiro - Program MAB aktywnie uczestniczył w tym przedsięwzięciu a rezerwy biosfery były mocno promowane jako obszary modelowe dla zachowania różnorodności biologicznej i zrównoważonego rozwoju
- ▶ 1992 powołanie pierwszych na świecie transgranicznych rezerwatów biosfery w Karkonoszach i Tatrach

KULMINACJA - PRZESŁANIE Z SEWILLI

- ▶ 1995 Konferencja w Sewilli - rzeczowa ocena stanu światowej sieci rezerwatów biosfery, zarówno osiągnąć jak i problemów
- ▶ Konferencja Generalna UNESCO zatwierdziła Strategię Sewilską i Statut Ramowy określenie zasad funkcjonowania i zadań dla rezerwatów biosfery które mają być „sceną dla pogodzenia człowieka z przyrodą”

Wytyczne z Sewilli

Każdy Rezerwa Biosfery ma spełniać 3 komplementarne funkcje:

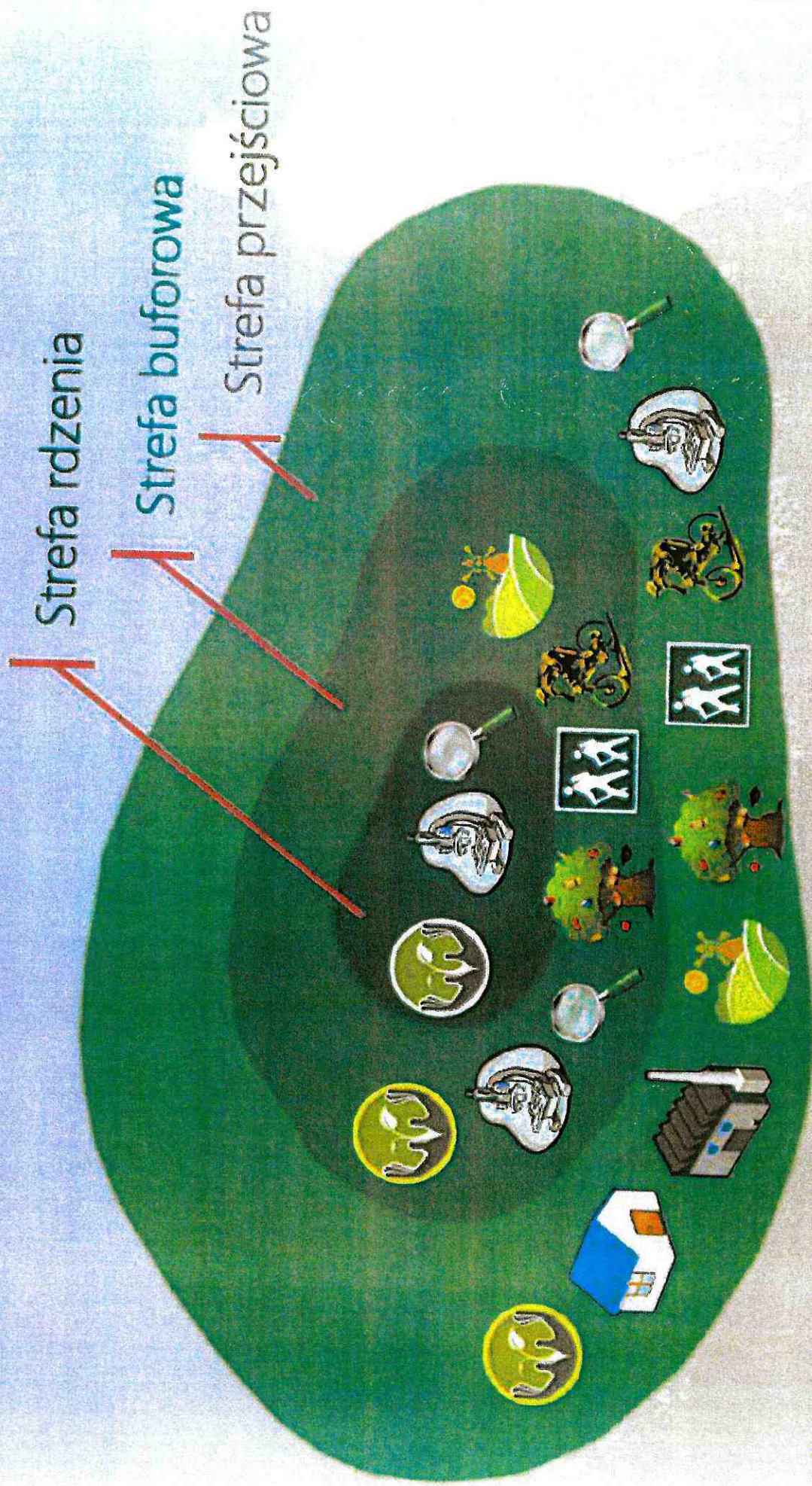
- ▶ *funkcja ochronna* - polega na przyczynianiu się do ochrony krajobrazów, ekosystemów, zróżnicowania gatunkowego i genetycznego;
- ▶ *funkcja rozwojowa* - realizowana jest poprzez sprzyjanie formom rozwoju gospodarczego i ludzkiego, które uznać można za społeczno-kulturowo i ekologicznie zrównoważone;
- ▶ *funkcja wspierania logistycznego* - realizowana poprzez promocję rezerwatu i wytwarzanych w nim produktów lokalnych, edukację ekologiczną, a także szkolenia, badania i monitoring w odniesieniu do lokalnych, regionalnych, narodowych i globalnych zagadnień, związanych z ochroną przyrody i zrównoważonym rozwojem.

Wytyczne z Sewilli

Trzy funkcje powinny znajdować swoje odzwierciedlenie w strukturze przestrzennej rezerwatu biosfery, która powinna składać się z trzech elementów:

- ▶ Strefy centralnej - dobrze zabezpieczonej, służącej ochronie różnorodności biologicznej, monitoringowi, badaniom naukowym oraz innym nieinwazyjnym działaniom jak np. edukacja przyrodnicza. Stanowią ją głównie już wyznaczone obszary chronione np. parki narodowe czy rezerwaty przyrody (obszar ochrony)
- ▶ Strefy buforowej, która zwyczajowo otacza strefę centralną i jest użytkowana w sposób zharmonizowany z funkcjami ochronnymi np. w zakresie edukacji środowiskowej, ekoturystyki, agroturystyki, jak również badań naukowych (obszar kompromisu)
- ▶ Strefa tranzytowa - zawiera różnorodne formy gospodarki, rolnictwa i aglomeracje ludzkie, promowanie są tu praktyki na rzecz zrównoważonego rozwoju również z uwzględnieniem rozwiązań innowacyjnych (obszar działania, rozwoju)

REZERWAT BIOSFERY – podział przestrzenny

Wytyczne z Sewilli

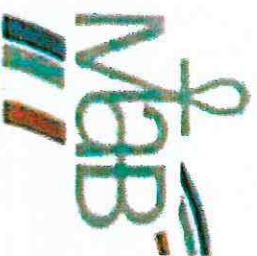
- ▶ Sprawozdawczość - każdy rezerwat biosfery co 10 lat przechodzi proces przeglądu okresowego, który polega na wypełnieniu specjalnego formularza, który zawiera kilkadziesiąt szczegółowych pytań.
- ▶ Formularz jest weryfikowany przez Międzynarodowy komitet doradczy, który formuje konkluzje dotyczące danego rezerwatu biosfery dla ICC
- ▶ ICC formuje rekomendacje dla danego rezerwatu biosfery.
- ▶ W przypadku gdy dany rezerwat biosfery nie spełnia kryteriów Statutu Ramowego, może zalecić usunięcie go z listy WNBR

Literatura:

P. Dąbrowski, 2013: Dyskusja: „Ewolucja koncepcji rezerwatów biosfery” Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody, 32,2, str.: 113-128

SŁOWIŃSKI REZERWAT BIOSFERY

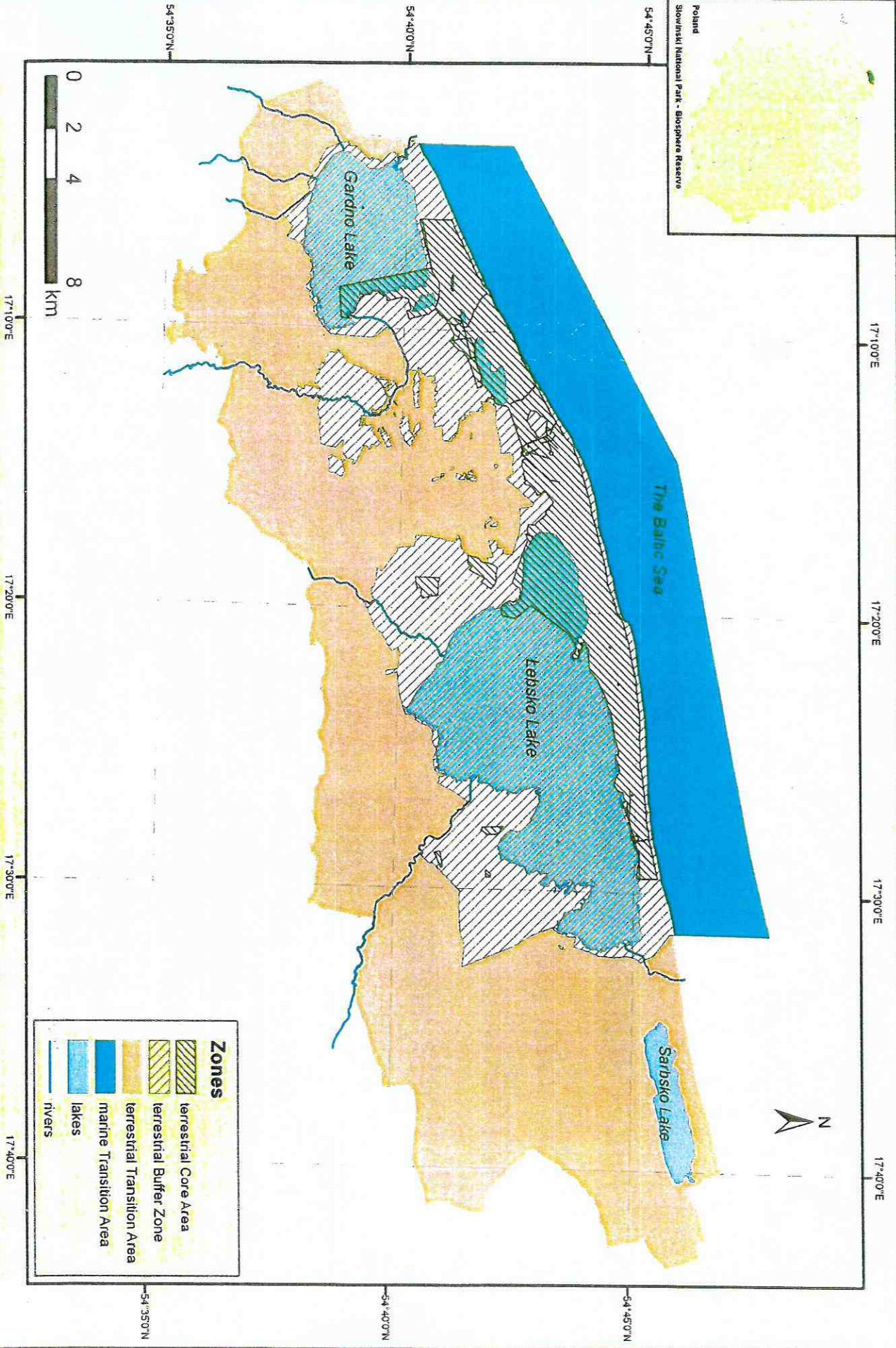
Obecna sytuacja i planowane działania w celu
wdrożenia zaleceń Międzynarodowej Rady
Koordynacyjnej UNESCO MAB

SŁOWIŃSKI REZERWAT BIOSFERY

- obecnie

- ▶ Wyznaczony w 1976 roku jako jeden z pierwszych rezerwatów biosfery w Polsce i na świecie.
- ▶ Pokrywa się z granicami Słowińskiego Parku Narodowego i jego otuliny
- ▶ Posiada wyznaczone 3 strefy:
 - centralną - obszary ochrony ścisłej;
 - buforową - obszary ochrony czynnej i krajobrazowej;
 - tranzytową - otulina SPN i 2nm pas wód morskich

Dwukrotnie przechodził procedurę przeglądu okresowego w 2002 i 2012 roku

Zones

	terrestrial Core Area
	terrestrial Buffer Zone
	terrestrial Transition Area
	marine Transition Area
	lakes
	rivers

Slowinski National Park – The Biosphere Reserve

SŁOWIŃSKI REZERWAT BIOSFERY

- obecnie

- ▶ SRB nie przeszedł pozytywnie procedury przeglądu okresowego, ICC wystąpiła z prośbą o przestanie uzupełnień. W konkluzji ICC stwierdziła, że funkcja ochronna jest dobrze spełniana, jednak wypełnianie przez Rezerwat funkcji rozwojowej i wspierającej jest „słabe”; brak włączenia społeczności lokalnych.

- ▶ ICC zaleciła:
 - włączenie lokalnych społeczności w zarządzanie i funkcjonowanie RB
 - sporządzenie i dostarczenie kopii planu działania RB
 - ustanowienie zarządu RB
 - uczestnictwo w sieci poprzez nawiązanie współpracy międzynarodowej i partnerstwa z innym rezerwatem biosfery

2013 - do sekretariatu UNESCO MAB przestane zostały uzupełnienia, jednak nie zadowolili one ICC, która w 2014 roku orzekła, że Słowiński RB nie spełnia kryteriów Statutu Ramowego

SŁOWIŃSKI REZERWAT BIOSFERY

- obecnie

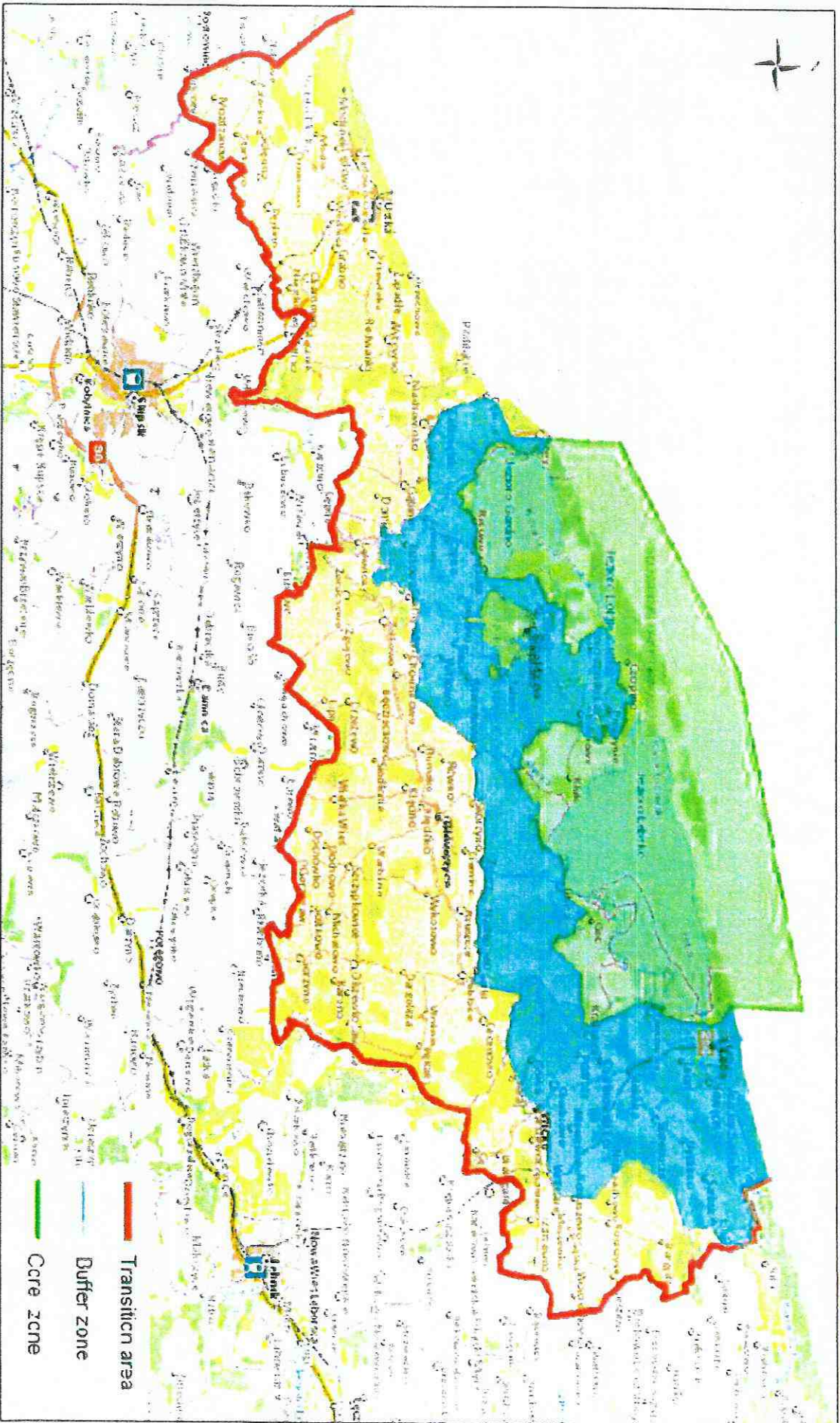
- ▶ 2014 - przestanie do Sekretariatu MAB, deklaracji podjęcia działań w celu poprawy funkcjonowania SRB;
- ▶ maj 2015 udział w jeździe EuroMAB w Estonii udział w konferencji i w warsztatach
- ▶ wrzesień 2015 - ponownie przestanie uzupełnień w odniesieniu do zaleceń ICC z 2013 roku w raz z prośbą o przedłużenie czasu, na przeprowadzenie niezbędnych reform do roku 2019 + poparcie Głównego Konserwatora Przyrody.
- ▶ 2016 - Final Report - ICC z zadowoleniem przyjęła dodatkowe uzupełnienia, Rada, jednak utrzymała swoje stanowisko dot. nie spełniania przez SRB kryterów Statutu Ramowego. ICC zaleciła
 - uzgodnienie procesu powiększenia SRB
 - zebranie listów poparcia
 - wypełnienie formularza renowacyjnego
- termin 30 września 2016r.

SŁOWIŃSKI REZERWAT BIOSFERY W EXITE STRATEGY

W przypadku gdy rezerwat biosfery nie spełnia kryteriów i nie reaguje na zalecenia ICC, Rada może zdecydować o jego wykreśleniu z WNBR

W tym celu w 2013 roku ustanowiono tzw. Exite Strategy, która zawiera listę RB nie spełniających kryteriów, które podzielono na dwie główne kategorie A i B

SŁOWIŃSKI REZERWAT BIOSFERY

Slovenski Biosphere Reserve total area - 1 040,23 km²

- Transition Area - 522,31 km²
- Buffer Zone - 302,20 km²
- Core Zone - 327,44 km²

Do czego zmierzamy?

- ▶ Słowiński Rezerwat Biosfery zostanie utworzony od podstaw
- ▶ będzie odrębnym tworem posiadającym własną stronę internetową i logotyp
- ▶ Słowińskie Park Narodowy będzie jednym z interesariuszy RB
- ▶ SRB będzie posiadał własny zarząd w postaci Komitetu Sterującego, utworzonego na zasadzie dobrowolności stron współpracy, która zostanie ugruntowana porozumieniem,
- ▶ Komitet Sterujący wypracuje plan działalności (zarządzania) RB w którym zostaną spisane zasady jego funkcjonowania, zasady promocji i działań edukacyjnych,
- ▶ SRB nawiąże współpracę z innym rezerwatem biosfery, również z zagranicznym